

gorie úředníků jako na př. státních, zdravotních, technických úředníků, inženýrů, geometrů jsou četné zvláštní předpisy dle místa rozdílné.

Diety advokátů a notářů jsou advokátními a notářskými sazbami upraveny.

Diety poslanců: poslanci říšské rady obdrží za dobu své přítomnosti na říšské radě z fondu říšského zastupitelstva denní plat 10 zl., jehož se vzdáti nemohou (čl. I, III. IV. zák. ze dne 10. června 1861 č. 63 ř. z.). Stejně diety obdrží členové delegací za čas své přítomnosti při delegacích (zák. ze dne 11. března 1875 č. 23 ř. z.).

Diplomacie.

I. Účel a význam.

Diplomatické úřady jsou povolány ku pozorování a zastupování zahraničních zájmů státu; v užším smyslu slova jsou diplomatickými orgány vyslanci státu ověření a plnou mocí opatření, kteří jsou ustanoveni ku zastupování veškerých politických zájmů a k udržování mezinárodních styků se státem jiným, v jehož obvodu z pravidla mají své úřední sídlo.

Zevnější poměr státu k ostatním mocnostem závisí z největší části na způsobilosti diplomatů; přirozená bystrost a praktická zkušenost v záležitostech státních jsou prvními podmínkami řádného působení každého diplomata; on musí míti způsobilost rychle se seznamovati s poměry cizího státu, u něhož jest ověřen a správně posuzovati jeho politiku a činitely tu panující. Jeho úkolem jest s cizími státy se dorozuměti o opatřeních, jichž vyžaduje vzájemný prospěch států, a tak udržovati přátelské styky státu jím zastoupeného se zahraničnou státní mocí; za tím účelem má prostředkovati státní smlouvy obchodních, právních a jiných poměrů se týkající, bděti nad jich zachováváním, odstraniti vše, co by mohlo mezinárodní poměry zkaliti a konečně má podávati státu, jež zastupuje, o všech důležitých případech věrné a spolehlivé zprávy. Ne neprávem mluví se tudíž o umění diplomatickém; neboť úlohou každého diplomata jest s vynaložením veškerého důvtipu míti na zřeteli právo a dobro státu, jež zastupuje.

Vývojem států a sesílením jich stala se i diplomacie důležitým činitelem, jenž již záhy dobyt si ve státní správě vynikajícího postavení. Ve starověku záleželo ovšem umění diplomatické toliko ve pletichách a lsti směřujících k tomu, aby stát jeden podmanil si druhý. Lstivá politika Filipa Macedonského oproti řeckým státům jest příkrým toho dokladem. Ve středověku byli jmenovitě papežové mistry diplomacie a skutečně často nabyli značné převahy oproti státům ostatním. Čím více pak rozvíjel se život státní, tím více šířil se všeobecný obyčej vydržovati u cizích dvorů trvalá vyslanectva; vytvořily se pak jisté formy, jichž bylo šetřeno vůči vyslancům cizích států, a jež došly všeobecného uznání, čímž byl položen základ ku mezinárodním zásadám instituce vyslanectví. Při tom stalo se zvykem řaditi jednotlivé státy dle jich moci a dle toho též řídila se míra zevnějších poct zástupcům vzdávaných, při čemž na obřadnost a etiketu diplomatických styků, na lesk při vystupování na cizích dvorech a přednost států a jich vyslanců kladena největší váha, takže nekonečné spory o pořadí byly téměř na denním pořádku. Převaha diplomacie francouzské měla v zápětí zavedení jazyka francouzského jako řeči dvorní a diplomatické. Veliké převraty způsobené francouzskou revolucí, zvláště světové boje Napoleona I. přispěly k tomu, že byla uznána zásada politické rovnováhy mezi mocnostmi evropskými a zároveň též zásady práva mezinárodního.

V novější době byly styky diplomatické přiměřeným způsobem zjednodušeny a též z užívání jazyka francouzského jako řeči diplomatické se většina států vymanila. Úkoly diplomacie se též značně rozšířily, tak že sem spadají netoliko zájmy jednotlivého státu, nýbrž i jiné obory povahy kulturní a humanitní, jako na př. potlačování obchodu s otroky, volnost mořských cest, ochrana raněných (genevská smlouva), zmírnění hrůz válečných atd., čímž vznikl diplomacii nynější nový obor vydatné a blahodárné činnosti.

II. Mezinárodní práva vyslanců.

1. Nedotknutelnost. Toto právo došlo již v nejstarší době neomezeného a úplného uznání. Netoliko cizí stát, u něhož jest diplomatický zástupce ověřen, nýbrž i poddaní jeho mají se vystříhati každého útoku na osobu vyslancovu; každé porušení tohoto práva, každé poškození cti vyslancovy se zároveň pokládá za porušení, za urážku státu, který jej vyslal. Toto právo nedotknutelnosti vztahuje se netoliko na osobu vyslancovu, nýbrž i na jeho průvod a na jeho (zvláště diplomatickou) činnost (výměna dopisů a depeší s domácím státem); avšak ke právu nedotknutelnosti nelze hleděti, když vyslanec svou vlastní vinou a bezprávně poruší zákony státu cizího. Exemce vyslanců z cizí státní moci má za následek, že při nich jest šetřiti zásad exterritoriality, dle kterýchž vyslanci jsou podrobeni soudní pravomoci své vlasti tak, jakoby se nalezali v obvodu jejím. Zásady mezinárodního práva vylučují každý akt státní moci, kterým by osobní nedotknutelnost cizího vyslance a ohledy ke státu jeho mezinárodním právem zaručené se porušovaly. Tato exemce vztahuje se netoliko na vyslance, nýbrž i na jeho rodinu ve společné domácnosti s ním žijící, na personál vyslanectva, na jeho obydlí a movitost. Vyslanec jest vyňat z cizí pravomoci ve věcech civilních i trestních, podléhá toliko zákonům své vlasti, má právo volného vykonávání svého náboženského vyznání, byť i toto ve státě, u něhož jest ověřen, zákonem uznáno nebylo. Naproti tomu se již neuznává dřívější právo asylní (právo útočiště) pro osoby třetí. Následkem práva exterritoriality požívají vyslanci pro svou osobu osvobození od dávek, zvláště osvobození od cel, výhod při clech dovozných a přísluší jim samostatná pravomoc soudní nad příslušníky vyslanectva, pokud nenáleží tito ku svazku státnímu, při němž vyslanec jest ověřen. Exterritoriality požívají všichni vyslanci od okamžiku svého ověření až do svého propuštění, dle náhledu některých učitelů mezinárodního práva od okamžiku, kdy na území cizího státu vstoupili.

2. Dále přísluší diplomatickým zástupcům právo na jisté p o c t y, jichž rozsah se řídí jich postavením.

III. Pravomoc rakouských soudců civilních:

Mezinárodní zásady exterritoriality vztahují se netoliko na úřední a pomocný personál (rady vyslanecké, sekretáře, příručí, kancléře, tlumočnický a j.) nýbrž i na služebnictvo soukromé; avšak jen ti sluhové a domácí lidé vyslance jsou vyňati ze řádné civilní pravomoci, kteří jsou bezprostředními poddanými státu, jemuž on sám náleží; naproti tomu podléhají sluhové soukromí, kteří jsou poddanými třetích mocností nebo státu zdejšího pravomoci úřadů rakouských, pokud ohledně jednotlivých vyslanectví nebyly odchýlné úmluvy uzavřeny (dv. d. ze dne 7. února 1834 sb. z. s. č. 2641). Řádní rakouští soudové civilní nemohou však proti rakouským poddaným jsoucím ve službách cizího vyslance a bydlícím nebo zdržujícím se v jeho

domě sami o sobě předsevzítí žádného soudního výkonu (doručení předvolání, exekuce nebo jiných výkonů řízení sporného i nesporného), nýbrž může se tak státi vždy toliko prostřednictvím soudu nejvyššího dvorního maršálka, který vyžádav si prve svolení vyslanectva, výkon předsevezme, nebo bylo-li jemu svolení to odepřeno, postoupí věc ministerstvu záležitostí zahraničních. Ve příčině osob sloužících při cizích vyslanectvech, které nejsou rakouskými poddanými, mohou rakouští soudové vykonávati civilní pravomoc jen tehdá, může-li dotýčný cizozemec vůbec před rakouské soudy býti pohnán.

Soud nejvyššího dvorního maršálka jest příslušným ku vykonávání civilní pravomoci ohledně osob exterritoriality požívajících (čl. 5. vyhl. pat. k jur. nor.; dle čl. III. č. 3. úv. zák. k nové jur. normě jen tehdy, když se mu osoby ty podrobí).

Náležejí-li osobám diplomatickým nemovitosti v Rakousku ležící, mohou soudy všechna úřední jednání nemovitostí těchto se týkající samy vykonávati, a to i v tom případě, když diplomatická osoba se nalezá na své držebnosti, předpokládaje ovšem, že držebnost tato není zároveň úředním místem cizích diplomatů u nejvyššího dvora ověřených. Nachází-li se však diplomatická osoba ve svém bydlišti na nejvyšším dvoře a zabývá-li se tudíž svými funkcemi diplomatickými, přísluší obydlí jejímu exterritorialita v tom směru, že tuzemský úřad může tu zakročiti jen, když zachová formalit, které veřejná povaha tohoto místa vyhledává. Může se tudíž též doručení v záležitostech týkajících se tuzemských nemovitostí ve příčině osob diplomatických exterritoriality požívajících, pokud se nalezají ve svém řádném bydlišti nebo ve své úřední budově předsevzítí jen prostřednictvím soudu nejvyššího dvorního maršálka. Prostřednictvím soudu nejvyššího dvorního maršálka však odpadá, bylo-li ku doručení užito pošty (vým. min. sprav. ze dne 20. srpna 1856 č. 18002 na vrchní zemský soud ve Vídni). Konečně nepodléhají diplomatičtí zástupci cizích států ve příčině své osobní svobody soudní pravomoci státu rakouského, i když byli podali list odvolací a úřadování zastavili a sice až do okamžiku, kdy opustí území zdejšího státu (vým. min. sprav. ze dne 30. března 1875 č. 4271). Ve případě úmrtí diplomatického zástupce požívají příslušníci jeho rodiny, jeho personál a jeho sluhové posavadních mezinárodních práv až do svého odchodu ze státu, s tím pouze omezením, že jim může býti stanovena lhůta, až do kdy jim tato práva přísluší.

IV. Pravomoc soudů trestních: Okolnost ta, že urážka na cti byla způsobena veřejnému zástupci státu, s nímž stát rakouský jest ve styku mezinárodním, jest okolností přitěžující. (§ 494 lit. a tr. z.) Cizozemští vyslanci veřejní na rakousko-uherském dvoře a vyslanecký jich personál nepodléhá trestní pravomoci úřadů zemských. Mělo-li by však proti osobám těmto předsevzato býti úřední jednání pro nějaký trestný čin, má se sice úřad ohledně osoby obviněného zajistiti, má však učiniti o tom ihned trestní oznámení soudu nejvyššího dvorního maršálka, aby tento mohl zpravit o tom panovníka nebo vyslanec za účelem převzetí obviněného (§ 61 tr. ř.). Poněvadž vyslanci na rakousko-uherském dvoře ověření a jich personál nestojí pod pravomocí úřadů zemských a jelikož v ohledu trestním také domácí lidé a služebníci těchto vyslanců, jsou-li zároveň poddanými státu, jemuž vyslanec náleží, nejsou podrobeni soudům rakouským, nepodléhají tito ani povinnosti svědecké ve věcech trestních; oni mohou se dostaviti před soud z pravidla toliko na základě zmocnění

své vlády nebo svých představených. Proto mají trestní soudové, je-li výslech takových osob nutným, dotyčnou obsílku předložiti ministru spravedlnosti a ve zprávě udati důvody, pro které soud výslech za nutný pokládá (nař. min. sprav. ze dne 11. května 1892 č. 8879 č. 9. l. nař.).

O platnosti trestního zákona důchodkového pro osoby diplomatické a osoby k jich domácnosti náležející obsahují bližší ustanovení d. dv. kom. ze dne 14. dubna 1826 č. 2073 a ze dne 5. června 1843 č. 14865/1547.

V. Výhody celní.

Předměty určené ku bezprostřednímu užívání osob diplomatických na dvoře ověřených jsou dle zvláštních předpisů od dovozného cla osvobozeny (čl. VIII. č. 2. zák. ze dne 25. května 1882 č. 47 ř. z.). Výn. min. fin. ze dne 2. července 1875 č. 17223 byla osvobození od cel, jichž cizí vyslanectva v budoucnosti mají požívat, následovně upravena:

1. S vyslanci, ministrresidenty, diplomatickými zástupci a jednateli mají úřadové celní při jich příchodu z ciziny jednati co nejšetrněji majíce na zřeteli všechny ohledy, kterých stav jich vyžaduje, a jmenovitě nesmí se požadovati od nich zaplacení cla z oděvů, movitých věcí a předmětů, jež jsou určeny k jich vlastní potřebě a jež tvoří jich zavazadla.

2. Při přesídlení z ciziny jsou věci určené k jich vlastní potřebě a ku prvnímu jich zařízení osvobozeny od dovozných cel a daně potravní. Toto osvobození trvá po dobu jednoho roku ode dne podání pověřujícího listu počínaje.

3. I po uplynutí této lhůty mohou cizí diplomatičtí zástupci vždy žádati za osvobození od cla dovozného a potravní daně pro všechny věci z ciziny zaslané a k jich vlastní potřebě určené potud, pokud zástupci rakouského státu v dotyčných cizích zemích sídlící stejného osvobození požívají.

4. Neposkytuje-li stát cizí takového neomezeného osvobození, mohou osoby diplomatické tohoto státu každého roku ku své vlastní potřebě jisté množství věcí přivézt, aniž by z nich cla a potravní daně platiti musili.

5. Věci, které jsou určeny ku bezprostřednímu užívání diplomatických osob na dvoře pověřených, když se přivážejí, vyvážejí nebo územím státním dopravují, nemusí býti za účely statistickými ohlašovány. (§ 2. lit. c. nař. min. obch. a fin. ze dne 10. prosince 1890 č. 213 ř. z.).

VI. Diplomatičtí zástupci Rakousko-Uherska.

1. Nejvyšším orgánem pro pozorování zahraničních zájmů státu jest ministerstvo vnějších záležitostí, jemuž přísluší:

a) Zastupovati práva a zájmy říše nebo jednotlivých její částí oproti státům cizím.

b) Zastupovati práva a zájmy jednotlivých rakouských státních příslušníků v cizině, pokud zakročení diplomatické jest vůbec možným.

c) Dopisovati s cizími vyslanectvy na císařském dvoře pověřenými a býti prostředníkem mezi nimi a úřady zdejšími.

d) Podporovati a doporučovati přání a záležitosti cizích vlád nebo jich příslušníků panovníkovi nebo tuzemským úřadům na zakročení cizích vyslanců na císařském dvoře pověřených nebo vyslanců rakouských v cizozemsku.

e) Sestavovati návrhy císařských listů na cizí panovníky a representanty nejvyšší státní moci, jakož i oznámení o sňatcích, narozeních, úmrtích atd. členů císařské rodiny.

f) Udělovati instrukce vyslancům, diplomatickým jednatelům a konsulům, pokud těmto mají býti dány příkazy spadající v obor působnosti ministerstva.

g) Vyjednávati a uzavírati veškeré státní smlouvy a jiné úmluvy s cizími státy ovšem s nejvyšším svolením, a sice ve věcech správních za souhlasu ministerstva, v jehož obor působnosti dotyčné záležitosti spadají.

h) Vyjednávati s papežskou stolicí ohledně církevních záležitostí, jmenovitě ohledně praekonisace vrchních duchovních pastýřů.

2. Diplomatictí zástupci Rakousko-Uherska, při cizích státech pověření, dělí se v následující kategorie:

a) *Velevyslanci* jsou vyslanci první třídy, kteří netoliko stát, nýbrž i panovníka reprezentují a tudíž požívají všech poct panovníkovi náležejících, tak na př. práva veřejného příjezdu, veřejné audience, práva míti ve své přijímací síni trůn s nebesy, atd. (Viz čl. Ceremonial.) Všechno těchto práv požívají též manželky velevyslanců.

Rakousko-Uhersko má 8 velevyslanectví v následujících státech: v Německu, Francii, Anglii, Itálii, u papežské Stolice, v Rusku, Turecku a Španělsku (velevyslanec v Madridě má titul vyslance a velevyslance).

b) *Vyslanci druhé třídy* mají titul mimořádných vyslanců a zmocněných ministrů; oni reprezentují toliko stát a jsou pověřeni přímo u panovníka cizího státu. Vyslanci tito jsou sice oprávněni vyžádati si u panovníka audience, jednají však z pravidla toliko s ministrem zahraničních záležitostí. Vyslanců takových čítá Rakousko-Uhersko nyní 16 a sice v následujících státech: ve Spojených státech severoamerických, v Bavorsku, Belgii, Brazílii, Dánsku, Řecku, Japonsku, Holandsku, Persii, Portugalsku, Rumunsku, Sasku, Srbsku, Švédsku, Švýcarsku a Württembersku.

c) *Vyslanci třetí třídy* slují ministrresidenty, jichž Rakousko-Uhersko má tři, a sice: v Argentině, Marokku a Černé Hoře.

d) *Zástupci*, kteří často zastávají úřad vyslanecký prozatímně až do jeho definitivního obsazení, a konečně

e) *Jednatelé*, jimž jest vykázán toliko užší kruh působnosti, a kteří často jen za určitým jednotlivým účelem k cizím státům vysílání bývají; oni obdrží toliko určitou plnou moc beze všeho mezinárodního titulu, ježto poměry cizího státu řádného nebo trvalého zastoupení začasté nevyžadují.

Veškerý personál, který jest vyslanci přidělen, tvoří vyslanectví; sem náleží radové vyslanečtí, sekretáři vyslanečtí, tlumočník (dragoman), příručí, kancelisté, lékař vyslanecký, duchovní, kancelářský sluha a j.

VII. *Ustanovování diplomatických zástupců*. Bývá zvykem zvláště při velevyslancích, že se ustanovení zástupce diplomatického před jeho odesláním dotyčnému státu oznámí; vyslanec obdrží list pověřovací (kreditiv), který panovníku (presidentovi) státu, k němuž jest vyslán, odevzdá; při velevyslancích jsou s odevzdáním listu pověřovacího spojeny zvláštní obřady. Odevzdáním a přijetím kreditivu nastupuje vyslanec svůj úřad, a požívá od tohoto okamžiku všech práv, jež mu exterritorialita uděluje. (Viz čl. Konsulaty a Exterritorialita.)

Diplomy jsou listiny, jež stvrzují, že někdo nabyl nějaké způsobilosti, oprávnění nebo že někomu uděleno bylo důstojenství nebo vyznamenání nějaké.

I. *Diplomy* (diploma) nazývaly se dříve průvodní listiny, průkazy cestovní, jež byly vydávány úředníkům státním, kteří v záležitostech státních posíláni byli, a nazývaly se proto osoby těmito listinami opatřené